

تحلیل مضمون برکات دفاع مقدس در اندیشه امام خمینی (ه)

اسماعیل خان احمدی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۶/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۰۱

چکیده: هدف پژوهش حاضر تعیین برکات دفاع مقدس در اندیشه امام خمینی (ه) است. این پژوهش با رویکرد کیفی و با روش تحلیل مضمون که در علوم انسانی کاربردهای فراوان دارد، اقدام به گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات می‌کند. نوشتار حاضر از این جهت که با نگاهی ارزشی به موضوع می‌پردازد، کاربردی و از حیث هدف، اکتشافی و توسعه‌ای است. از آنجا که پژوهش در سیستم دفاعی کشور استفاده می‌شود کاربردی است و چون به دنبال کشف مضامین از صحیفه‌نور هستیم، از نوع اکتشافی است. جامعه آماری مشتمل بر تدابیر امام (ه) در صحیفه‌نور و با طرح این پرسش که دفاع مقدس در اندیشه امام خمینی (ه) برخوردار از چه برکاتی است؟ گردآوری شده است. در مبحث یافته‌ها و در پایان شبکه مضامین برکات دفاع مقدس با محوریت مضامین فراگیر چهارگانه «برکات بین‌المللی»، «برکات منطقه‌ای»، «برکات داخلی» و «جهان شمولی اسلام»، از دیدگاه امام خمینی (ه) مورد ترسیم قرار گرفت.

واژگان اصلی: دفاع مقدس، برکات، اندیشه دفاعی و امام خمینی (ه).

مقدمه

دفاع مقدس از برگ‌های زرین تاریخ اسلام و از مقاطع سرنوشت‌ساز انقلاب اسلامی است که نظام سلطه و برخی، مصمم به تحریف و تخریب آن هستند. امام^(ره) در منشور روحانیت می‌فرماید: «...من در اینجا از مادران و پدران و خواهران و برادران و همسران و فرزندان شهدا و جانبازان به خاطر تحلیل‌های غلط این روزها رسماً معذرت می‌خواهم و از خداوند می‌خواهم مرا در کنار شهدای جنگ تحمیلی بپذیرد. ما در جنگ برای یک لحظه هم نادم و پشیمان از عملکرد خود نیستیم. راستی مگر فراموش کرده‌ایم که ما برای ادای تکلیف جنگیده‌ایم و نتیجه، فرع آن بوده است...» (صحیفه‌نور، ۱۳۶۹، ج ۲۱: ۲۸۷). از سوی دیگر در اندیشه دفاعی امام^(ره) به عنوان بنیان‌گذار انقلاب اسلامی و فرمانده کل‌قوا، جهاد و جنگ با سایر رهبران سیاسی و فرماندهان نظامی تفاوت ماهوی دارد. این مهم در اندیشه دفاعی ایشان چنین ترسیم شده: «...هرچه از این جنگ ناخواسته تحمیلی می‌گذرد قدرت اسلام و جمهوری اسلامی و قوای نظامی و انتظامی ایران و پایداری ملت متعهد، آشکارتر و روز افزون‌تر می‌گردد و رسوایی جهان‌خواران و وابستگان و پیوستگان به آنان بیشتر و واضح‌تر می‌شود و مشت خراب‌کاران و منافقان و منحرفان بازتر می‌شود...» (همان، ج ۱۶: ۵۱۸). در پیام امام^(ره) به روحانیون سراسر کشور که تبیین‌کننده اندیشه دفاعی ایشان است، این تفاوت چنین تبیین شده: «...هر روز، ما در جنگ برکتی داشته‌ایم که در همه صحنه‌ها از آن بهره جسته‌ایم...» (همان، ج ۲۱: ۱۴۵). نظر به چنین نگرشی، چشم‌انداز دفاعی نظام اسلامی که متأثر از دفاع مقدس و برکات مترتب بر آن است را چنین ترسیم می‌فرماید: «...جنگ ما جنگ حق و باطل بود و تمام شدنی نیست. جنگ ما جنگ فقر و غنا بود. جنگ ما جنگ ایمان و رذالت بود. این جنگ از آدم تا ختم زندگی وجود دارد...» (همان: ۲۸۶). همچنین می‌فرماید: «...ما در جنگ برای یک لحظه هم نادم و پشیمان از عملکرد خود نیستیم...» (همان).

حال این پرسش مطرح است که در اندیشه دفاعی امام‌خمينی^(ره) دفاع مقدس از چه برکاتی برخوردار است؟ از نظر محقق ابهام در مصداق‌ها و عدم شناخت کافی نسبت به برکات دفاع مقدس مسئله مهمی بوده که باید با شیوه علمی مورد بررسی قرار گیرد. لذا نوشتار حاضر بر آن است با روش تحلیل مضمون در آثار امام^(ره) به عنوان یک تکلیف شرعی و وظیفه ملی، پاسخی علمی، منطقی و مستدل به این پرسش ارائه نماید. این مهم می‌تواند خودباوری و ایمان به توان مردم در تحقق اهداف برای آحاد ملت و خواص نظام، ترسیم

چشم‌انداز انقلاب با رویکرد دفاع مقدس، شناخت نسبت به فرصت‌های خارجی و قوت‌های داخلی ایجاد شده در دفاع مقدس و دفع تهدیدات خارجی و ضعف‌های داخلی با تبیین ابعاد و زوایایی از دفاع مقدس را برای ما بیشتر آشکار سازد.

(۱) مبانی نظری

۱-۱) اندیشه دفاعی: اندیشه دفاعی^۱ مانند هر اندیشه‌ای متشکل از سه عنصر «ایده‌های بنیادین»، «اصول» و «نظام‌مندی» است. ایده‌های بنیادین، پایدار و ماندگار هستند و به باروهایی اشاره دارد که اصول را در سبک و شیوه مدیریت نیروها در امور مربوط به زمان جنگ و صلح تعریف می‌نماید. کارویژه عمده اصول هر مقوله‌ای، پی‌ریزی شالوده‌ای است که بتوان با اتکای به آن ساختارهای لازم را ایجاد کرد. نظر به چنین اهمیتی، اندیشه دفاعی باید دارای اصولی باشد تا بتواند از کارکرد لازم برخوردار باشد. هر اندیشه‌ای باید نظام‌مند باشد؛ به عبارتی اجرای هر نظام اندیشه‌ای باید به لحاظ ماهیت و کارکرد دارای سازگاری باشد (عسگری، ۱۳۸۹: ۱۳). از آثار امام^(ره) این واقعیت استنباط می‌شود که اندیشه دفاعی ایشان متأثر از نوع برداشت ایشان از هستی، انسان، جامعه و چگونگی کشف آن‌هاست که می‌توان در قالب مبانی معرفت‌شناختی، هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و جامعه‌شناختی به آن‌ها پرداخت. پس اندیشه دفاعی در ذیل نگاه اندیشمند به مسایل سیاسی اجتماعی و چگونگی اداره جوامع انسانی و تأمین امنیت آن شکل می‌گیرد و رابطه عموم و خصوص مطلق میان آن‌ها است (درویشی، ۱۳۹۳: ۶). از این منظر دفاع در اندیشه امام^(ره) ماهیتی الهی و انسانی دارد. لذا معتقدند حضور توده مردم در صحنه جهاد و دفاع، در جهت اطاعت خداوند است.

۱-۲) دفاع مقدس: عبارت است از مجموعه مجاهدت‌ها، حماسه‌ها، پامردی‌ها و فعالیت‌های متنوعی که مردم مسلمان ایران و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در طول ۸ سال در برابر تهاجم رژیم بعث عراق انجام داده و در این آزمون الهی پیروز و سربلند شدند (ماه‌پیکر، ۱۳۹۵: ۳۱۰). با پیروزی انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷، جبهه استکبار تهدیدهای امنیتی، اعتقادی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و نظامی فراوانی را علیه جمهوری اسلامی ایران

آغاز کردند و در نهایت بر آتش جنگ افروختند (خان‌احمدی، ۱۳۹۵: ۲۳۳). استکبار جهانی با طراحی و راهبردهای گوناگونی چون تحریم اقتصادی، کودتا، ترور، تصویب قوانین بین‌المللی، ایجاد بحران‌های اجتماعی، تشدید جنگ‌های داخلی و با تقویت بنیه دفاعی رژیم بعث عراق، در ۳۱ شهریور سال ۱۳۵۹، از هوا، زمین و دریا، تجاوز و جنگی در تراز جهانی را به نظام نوپای ج.ا.ایران تحمیل کردند. با این تهاجم نظامی، نیروهای مسلح متشکل از ارتش ج.ا.ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و بسیج، با لیبیک به فرمان امام^(ره)، دفاع مقدس را شکل دادند. امام^(ره) رویکرد فوق را چنین تبیین می‌فرمایند: «... مسئله، مسئله‌ای نیست که ما می‌خواهیم فقط جنگ بکنیم... ما دفاع مقدس می‌خواهیم بکنیم؛ یعنی می‌خواهیم از آبروی اسلام، از آبروی کشور اسلامی دفاع بکنیم. این یک دفاع است که عقل و اسلام هر دو با آن موافقت...» (صحیفه‌نور، ۱۳۶۹، ج ۱۹: ۴۵۷). با چنین رویکردی رزمندگان اسلام با الگوگیری از فرهنگ عاشورایی و سنت نبوی و علوی و بهره‌گیری از عوامل غیرفیزیکی توان رزم چون: ایمان، ایثار، توکل بر خدا، شهامت، شجاعت، رشادت، شایستگی و... الگوی دفاع مقدس را شکل دادند.

۳-۱) برکات^۱ جمع برکت، به معنی نمودن و افزون‌شدن، افزایش، افزونی، فراوانی، نیک‌بختی، سعادت و... است (عمید، ۱۳۷۷: ۲۹۵). حضرت علی^(ع) برای دفاع مقدس برکات زیر را متصوراند: «وَهُوَ لِبَاسُ التَّقْوَى، وَدِرْعُ اللَّهِ الْحَصِينَةُ، وَجَنَّتُهُ الْوَثِيقَةُ؛ جهاد لباس تقوا، زره محکم و سپر مطمئن خداوند است (دشتی، ۱۳۹۴، خطبه ۲۷: فراز یکم). ترک این فریضه آسیب‌ها و زیان‌هایی در حوزه‌های مختلف برای جامعه اسلامی به همراه دارد که حضرت آن‌ها را چنین ترسیم می‌فرمایند: «فَمَنْ تَرَكَهُ رَغْبَةً عَنْهُ أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثُوبَ الذُّلِّ، وَشَمَلَهُ الْبَلَاءَ، وَدَيْثَ بِالصَّغَارِ وَالْقَمَاءَ، وَضُرِبَ عَلَى قَلْبِهِ بِالْإِسْهَابِ وَأَدْبِلَ الْحَقُّ مِنْهُ بِتَضْيِيعِ الْجِهَادِ، وَسِيَمَ الْخَسْفَ وَمُنِعَ النَّصْفَ؛ مردمی که از جهاد روی برگرداندند خداوند لباس ذلت بر تن آن‌ها می‌پوشاند و بلا به آنان هجوم می‌آورد، حقیر و ذلیل می‌شوند، عقل و فهم‌شان تباه می‌گردد و به خاطر تضييع جهاد، حق آن‌ها پایمال می‌شود و نشانه‌های ذلت در آن‌ها آشکار می‌گردد و از عدالت محروم می‌شوند» (مکارم‌شیرازی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۱۳۱). بر این اساس امام^(ره) می‌فرمایند: «... هر روز ما در جنگ برکتی داشته‌ایم که در همه صحنه‌ها از آن بهره‌جسته‌ایم...» (صحیفه‌نور،

۱۳۶۹، ج ۲۱: ۱۴۵). در منشور روحانیت برکت چنین تبیین شده است: «همه این‌ها از برکت خون‌های پاک شهدای عزیز هشت سال نبرد بود، همه این‌ها از تلاش مادران و پدران و مردم عزیز ایران در ده سال مبارزه با امریکا و غرب و شوروی و شرق نشأت گرفت...» (صحیفه‌نور، ۱۳۶۹، ج ۲۱: ۲۸۸). در اندیشه دفاعی امام^(ره) برکات دفاع مقدس چنین تبیین شده: «...چه کوتاه نظرند آن‌هایی که خیال می‌کنند چون ما در جبهه به آرمان نهایی نرسیده‌ایم، پس شهادت و رشادت و ایثار و از خودگذشتگی و صلابت بی‌فایده است! در حالی که صدای اسلام خواهی آفریقا از جنگ هشت ساله ماست، علاقه به اسلام‌شناسی مردم در امریکا و اروپا و آسیا و آفریقا یعنی در کل جهان از جنگ هشت ساله ماست» (صحیفه‌نور، ۱۳۶۹، ج ۲۱: ۲۸۴).

۲) پیشینه پژوهش

در این بخش پیشینه پژوهشی، با دو رویکرد گردآوری شده است. رویکرد نخست، تحلیل مضمون است که برخی از مهم‌ترین آن‌ها در جدول شماره ۳، همراه با توضیح آمده است؛ رویکرد دوم، پیشینه پژوهش‌ها با موضوع دفاع مقدس است که نشان می‌دهد پژوهشی با عنوان برکات دفاع مقدس در اندیشه دفاعی امام‌خمینی (ره) صورت نگرفته؛ اما دو موضوع دفاعی با روش تحلیل مضمون در جدول شماره ۴، نمایش داده شده است.

جدول شماره ۳: پیشینه پژوهش با رویکرد تحلیل مضمون

عنوان پژوهش	نویسندگان	اهداف پژوهش
تحلیل مضمون محتوای «مردم» در اندیشه سیاسی امام‌خمینی ^(ره)	جاویدی و بهروزی‌لک (۱۳۹۷)	با روش کیفی تحلیل مضمون و نرم‌افزار MAXQDA صورت و ۲۶۲۰۹ گویه مرتبط با مردم و ملت از پیام‌ها و سخنرانی‌ها گرفته شده؛ در نظر امام ^(ره) ملت و مردمی که برخوردار از آگاهی سیاسی، بصیرت و بینش اجتماعی هستند، برای نظام اسلامی میزان و معیار عمل و تصمیم‌گیری است.
تحلیل مضمون «اعتماد» در اندیشه امام‌خامنه‌ای (مدظله)	درخشه و همکاران (۱۳۹۴)	سه مضمون اصلی و فراگیر در اندیشه رهبر معظم انقلاب که عبارتند از «اعتماد متقابل است»، «اعتماد عمومی ضروری است» و «کاهش اعتماد موجب زوال نظام سیاسی است» مورد تأکید قرار گرفته است.
طراحی و الگوی مفهومی	احمدی و	با استفاده از روش ترکیبی و مطالعه جامع در کتاب نهج‌البلاغه،

۴۸ مضمون پایه و شش مضمون سازمان دهنده با عناوین خدامحوری، عدالت محوری، معرفت، درایت، قوت و سلامت، از متن استخراج و بر اساس تکنیک ISM الگوی شایستگی‌های منابع انسانی ارائه شده است.	همکاران (۱۳۹۳)	شایستگی‌های منابع انسانی در نهج‌البلاغه با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون و ISM
در این اثر، تحلیل مضمون و شبکه مضامین، روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی تعیین شده و با ارائه مثال‌ها و تشریح ابعاد و زوایای موضوع، گام‌های روش تحلیل مضمون به عنوان نتایج پژوهش تبیین شده است.	عابدی‌جعفری و همکاران (۱۳۹۰)	تحلیل مضمون و شبکه مضامین
با استفاده از روش تحلیل مضامین پنج مضمون عمق‌بخشی خارجی، عمق بخش داخلی، مقابله با تهدیدات سخت، مقابله با تهدیدات نیمه سخت و تهدیدات نرم به عنوان مضامین فراگیر تعیین شده است.	خان‌احمدی (۱۳۹۷)	تحلیل مضمون چشم‌انداز انقلاب اسلامی در اندیشه سیاسی امام‌خمينی ^(ره)
در این اثر، پس از ارائه تعاریفی از مدیریت سیاسی و مدیریت جهادی با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون و مطالعه اکتشافی در بیانات امام‌خامنه‌ای ^(مدظله) ، الگوی بایسته مدیران سیاسی جهادی با دو رویکرد سیاسی و اعتقادی ترسیم شده است.	یوسفی و اکبری (۱۳۹۶)	تبیین بایسته‌های مدیران سیاسی مبتنی بر رهیافت مدیریت جهادی با روش تحلیل مضمون

جدول شماره ۴: روش تحلیل‌های مضمون با رویکرد دفاعی

عنوان پژوهش	نویسندگان	هدف پژوهش
تحلیل مضمون ساخت درونی قدرت نیروهای مسلح برای جنگ آینده از دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا و با بهره‌گیری از تحلیل مضمون، چهار مضمون قابلیت‌سازی، عزم راسخ و اتحادملی، قدرت نظامی دانش‌محور و قدرت معنوی ولایت‌محور را به عنوان مضامین فراگیر ارائه نموده است.	قاضی میرسعید و همکاران (۱۳۹۵)	این پژوهش با هدف تبیین ساخت درونی قدرت نیروهای مسلح برای جنگ آینده از دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا و با بهره‌گیری از تحلیل مضمون، چهار مضمون قابلیت‌سازی، عزم راسخ و اتحادملی، قدرت نظامی دانش‌محور و قدرت معنوی ولایت‌محور را به عنوان مضامین فراگیر ارائه نموده است.
تحلیل مضمون تشکیل و توسعه نیروی دریایی راهبردی در اندیشه دفاعی امام‌خامنه‌ای ^(مدظله)	خان‌احمدی (۱۳۹۹)	این پژوهش با هدف تبیین تشکیل و توسعه نیروی دریایی راهبردی در اندیشه دفاعی امام‌خامنه‌ای ^(مدظله) و با بهره‌گیری از تحلیل مضمون، پنج مضمون تهدیدات متصور،

عمق‌بخشی داخلی، عمق‌بخشی خارجی، انتظارات و ظرفیت‌های ملی، تکلیف محوری را به عنوان مضامین فراگیر ارائه نموده است.		
--	--	--

۳) روش‌شناسی

این پژوهش، کیفی و از حیث جهت‌گیری، کاربردی و از حیث هدف اکتشافی و توسعه‌ای است؛ زیرا با نگاهی ارزشی به موضوع می‌پردازد. از آن‌جا که پژوهش در سیستم دفاعی کشور استفاده می‌شود، کاربردی است و چون به دنبال کشف مضامین از رهنمودها و بیانات امام^(ره) است، از نوع اکتشافی است. جامعه آماری و قلمرو پژوهش مشتمل بر بیانات امام^(ره) راجع به دفاع مقدس از سال ۱۳۵۹ تا سال ۱۳۶۸ است. داده‌ها با استفاده از روش کتابخانه‌ای و فیش‌برداری، پیرامون برکات و دستاوردهای دفاع مقدس گردآوری شده است. ارائه نتایج منسجم در تحلیل کیفی و به‌ویژه در این پژوهش، مستلزم حفظ و ارائه روند تولید مبتنی بر روش ترکیب منتخب است. لذا در هر مرحله مطابق مضمون آتراید-استیرلینگ، از تمامی فرمایش‌های امام^(ره) پیرامون برکات دفاع مقدس یا مرتبط با آن انتخاب شده است. برای جهت‌شناسی و کشف مضامین از فرمایش‌های امام^(ره)، از روش تحلیل مضمون استفاده شد که در پژوهش‌های کیفی کاربرد گسترده‌ای دارد.

تحلیل مضمون^۱، روشی برای شناخت تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرآیندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (Braun & Clarke, 2006: 80). مضامین سه دسته‌اند: الف) مضامین پایه^۲ (کدها و نکات کلیدی موجود در متن)؛ ب) مضامین سازمان‌دهنده^۳ (مقولات به دست آمده از ترکیب و تخلص مضامین پایه) و ج) مضامین فراگیر^۴ (مضامین عالی در برگرفته اصول حاکم بر متن به عنوان یک کل). با تحلیل مضامین، شبکه‌ای از مضامین ایجاد می‌شود و در نهایت با تحلیل آن‌ها مفاهیم کلیدی، استخراج و مدل تبیین می‌گردد (Attride & Stirling, 2001: 395). تحلیل مضامین به سه روش قالب

- 1 . Thematic Analysis
- 2 . Basic Themes
- 3 . Organized Themes
- 4 . Overarching Themes

مضامین، ماتریس مضامین و شبکه مضامین مطابق با جدول شماره ۱، انجام می‌شود که در این پژوهش از روش شبکه مضامین استفاده شده است.

جدول شماره ۱: روش تحلیل‌های مضمون

روش	کاربرد	ارائه دهنده روش
قالب مضامین	پژوهش‌هایی که تعداد متون و داده‌های آن زیاد باشد (ده تاسی منبع)	کینگ و هوراکز ^۱ (۲۰۱۰)
ماتریس مضامین	مقایسه مضامین با یکدیگر و یا مقایسه مضامین در منابع داده‌ها	مایلز و هابرمز ^۲ (۱۹۹۴)
شبکه مضامین	ارائه نقشه‌ای شبیه تارنما به مثابه اصل سازمان دهنده و روش نمایش دهنده	آتراید و استیرلینگ (۲۰۰۱)

منبع: (قاضی میرسعید، ۱۳۹۶: ۸۳).

مطابق با تعریف شیخزاده و همکارانش (۱۳۹۰)، شبکه مضامین بر اساس روندی مشخص، پایین‌ترین سطح قضایای پدیده را از متن بیرون می‌کشد (مضامین پایه)؛ سپس با دسته‌بندی این مضامین پایه‌ای و تخلیص آن‌ها به اصول مجردتر و انتزاعی‌تر دست پیدا می‌کند (مضامین سازمان‌دهنده). در گام سوم این مضامین عالی در قالب استعاره‌های اساسی گنجانده شده و به صورت مضامین حاکم بر کل متن در می‌آید (مضامین فراگیر)؛ سپس این مضامین به صورت نقشه‌ای شبیه تارنما، رسم و مضامین برجسته هر یک از این سطح همراه با روابط میان آن‌ها نشان داده می‌شود و بر وابستگی و ارتباط متقابل میان شبکه تأکید می‌کند (قاضی میرسعید، ۱۳۹۶: ۸۳). سه بخش اصلی شبکه مضمونی به شرح جدول شماره ۲، است. در پژوهش‌های کیفی، روایی و پایایی به مفاهیمی مانند باورپذیری، انتقال‌پذیری، مقبولیت، تأثیرگذاری، تأثیرپذیری و اثربخشی تبدیل می‌شود. در این پژوهش برای سنجش روایی از روش والتزوباسل^۳ با محاسبه شاخص CVI استفاده گردید و از نظرات خبرگان نیز استفاده شد.

1 . King & Horrocks

2 . Miles & Huberman

3 . Waltz & Bausell

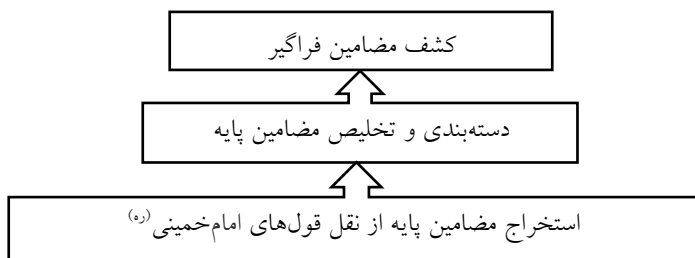
$$CVI = \frac{\text{تعداد متخصصانی که به مضمون نمره ۴ و ۳ داده‌اند}}{\text{تعداد کل متخصصان}}$$

جدول شماره ۲: مراحل تنظیم شبکه مضمونی

ش	مرحله تحلیلی	گام	اقدام
۱	تجزیه و تحلیل متن	گام اول: کدگذاری	تهیه یک چارچوب کدگذاری تجزیه متن به بخش‌های کوچکتر با استفاده از چارچوب کدگذاری
		گام دوم: تعریف مضامین	استخراج مضامین از بخش‌های کدگذاری شده متن تصحیح مضامین
		گام سوم: ساختن شبکه مضمونی	منظم کردن، یافتن مضامین، بازیابی مضامین پایه‌ای برای یافتن مضامین سازمان دهنده، استخراج مضمون (مضامین) فراگیر، ترسیم شبکه‌های مضمونی
۲	کشف متن	گام چهارم: توصیف و کشف شبکه‌های مضمونی	توصیف شبکه، کشف شبکه
		گام پنجم: خلاصه کردن شبکه‌های مضمونی	خلاصه کردن شبکه‌های مضمونی
۳	یکپارچه سازی کشف‌ها	گام ششم: توصیف الگوها	توصیف الگوها

منبع: (آتراید و استیرلینگ، ۲۰۰۱: ۳۹۲).

در مجموع نیز الگوریتم پژوهش، شکل شماره ۱، است.

شکل ۱: الگوریتم پژوهش مطابق با شکل مضمون آتراید-استیرلینگ (نگارنده: ۱۳۹۹)

۴) یافته‌های پژوهش

۴-۱) مرحله یکم (گام نخست و دوم)

بر اساس الگوریتم پژوهش در گام یکم، با مطالعات اکتشافی در آثار امام^(ره)، ۳۲ نقل مرتبط با دفاع مقدس احصاء گردید. سپس بر اساس گام دوم الگوریتم، نقل قول‌های مضمونی به مضامین پایه تبدیل گردید. فرایند صورت گرفته در دو گام مرحله یکم به شرح جدول شماره ۵، است.

جدول شماره ۵: تبدیل نقل قول به مضامین پایه‌ای

مضمون پایه‌ای	برداشت از متن کتاب صحیفه‌نور (نقل قول)
در جنگ انقلاب‌مان را به جهان صادر و ریشه‌های آن را محکم کردیم.	ما انقلاب‌مان را در جنگ به جهان صادر نموده‌ایم... ما در جنگ ریشه‌های انقلاب پر بار اسلامی‌مان را محکم کردیم (امام‌خمینی ^(ره))، ج ۲۱: ۲۸۳.
به پیشرفت نظامی بدون هیچگونه کمک خارجی دست یافتیم.	به تحولات شگرف صنعتی از قبیل راه‌اندازی کارخانجات و دیگر دگرگونی در خط تولید و ساختن و اختراع ده‌ها وسایل پیشرفته ومدرن نظامی... بدون هیچگونه کمک خارجی دست یافتیم (همان، ج ۲۰: ۳۲۶).
باید روی پای خود بایستیم.	ما در جنگ به این نتیجه رسیدیم که باید روی پای خود بایستیم (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
قدرت‌اسلام و جمهوری اسلامی، آشکارتر و روز افزون‌تر می‌گردد.	هرچه از این جنگ ناخواسته تحمیلی می‌گذرد قدرت‌اسلام و جمهوری اسلامی و قوای نظامی و انتظامی ایران و پایداری ملت متعهد آشکارتر و روز افزون‌تر می‌گردد (همان، ج ۱۶: ۵۱۸).
دشمنان ما را در دنیا روسیاه کرد	این یک آثار بزرگی دارد برای نهضت ما. یکی از آثارش این است که دشمنان ما را روسیاه کرد در دنیا (همان، ج ۱۳: ۳۳۱).
در راه پیروزی اسلام عزیز تمام مدعیان هنر بی درد را رسوا نمودند.	برای خدا و عزت و سعادت مردمانشان جنگیدند و در راه پیروزی اسلام عزیز تمام مدعیان هنر بی درد را رسوا نمودند (همان، ج ۲۱: ۱۴۵).
بیداری پاکستان و هندوستان را به دنبال داشت.	جنگ ما بیداری پاکستان و هندوستان را به دنبال داشت (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
رسوایی جهانخواران و وابستگان و پیوستگان به آنان بیشتر و واضح‌تر می‌شود.	هرچه از این جنگ ناخواسته تحمیلی می‌گذرد... و رسوایی جهانخواران و وابستگان و پیوستگان به آنان بیشتر و واضح‌تر می‌شود و مشت خرابکاران و منافقان و منحرفان بازتر می‌شود (همان، ج ۱۶: ۱۶).

	۵۱۸).
اگر یک روزی دولت ایران بخواهد شر آن‌ها را بکند، با یک یورش همه آن‌ها را از بین می‌برد. این هم یکی از خیراتی بود که برای ما در این جنگ، در این جنگ تحمیلی حاصل شد (همان، ج ۱۳: ۲۴۶).	بر آن‌ها هم ثابت شد که اگر یک روزی دولت ایران بخواهد شر آن‌ها را بکند، با یک یورش همه آن‌ها را از بین می‌برد. این هم یکی از خیراتی بود که برای ما در این جنگ، در این جنگ تحمیلی حاصل شد (همان، ج ۱۳: ۲۴۶).
حس برادری و وطن‌دوستی را در مردمان بارور کردیم.	ما در جنگ حس برادری و وطن‌دوستی را در نهاد یکایک مردمان بارور کردیم (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
عظمت ایران و اسلام را در پهناور جهان منتشر نمود.	این جنگ تحمیلی شکوه و عظمت ایران و اسلام را در پهناور جهان منتشر نمود (همان، ج ۱۶: ۱۵۶).
همه ملت‌های ضعیف را به خودش معطوف کرده و اسلام در سراسر جهان صادر شده است.	بحمدالله امروز قدرت ایرانی و قدرت اسلام در ایران به طوری است که توجه همه ملت‌های ضعیف را به خودش معطوف کرده است و اسلام صادر شده در سراسر جهان (همان، ج ۱۷: ۴۱۵).
پرده از چهره تزویر جهان‌خواران کنار زدیم، ...دوستان و دشمنانمان را شناخته‌ایم.	ما در جنگ پرده از چهره تزویر جهان‌خواران کنار زدیم، ...ما در جنگ دوستان و دشمنانمان را شناخته‌ایم (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
در عین حالی که یک جمعیت کمی هستیم، لکن توانایی این را داریم که با هر قدرتی مقابله بکنیم.	این کاری که شما برادران و دوستان شما و هم‌قطارهای شما انجام دادند، حالی کردند به آن‌ها که ما در عین حالی که یک جمعیت کمی هستیم، لکن توانایی این را داریم که با هر قدرتی مقابله بکنیم (همان، ج ۱۶: ۳۱۳).
شجاعتی که در باطن انسان است بروز می‌دهد و تحرک برای انسان حاصل می‌شود	جنگ خیلی خوب است از یک جهت و آن این است که انسان را، شجاعتی که در باطن انسان است بروز می‌دهد و تحرک برای انسان حاصل می‌شود انسان از آن خمودی بیرون می‌آید (همان، ج ۱۳: ۳۲۹).
روح اسلام انقلابی در پرتو جنگ تحقق یافت.	و از همه این‌ها مهمتر استمرار روح اسلام انقلابی در پرتو جنگ تحقق یافت (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
بالاتر از آن پیروزی بر نفس که برای جوان‌های ما در قشر وسیعی حاصل شده است.	از جمله نجات از آن انحطاط فرهنگی و اخلاقی و وصول به مراتبی از مراتب اخلاق و فرهنگ و پیروزی در جبهه‌ها و بالاتر از آن پیروزی بر نفس که برای جوان‌های ما در قشر وسیعی حاصل شده است (همان، ج ۱۷: ۳۶۸).
علاقه به اسلام‌شناسی در کل جهان از جنگ هشت ساله ماست	علاقه به اسلام‌شناسی مردم در آمریکا و اروپا و آسیا و آفریقا یعنی در کل جهان از جنگ هشت ساله ماست (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).

جنگ به یکپارچگی ملت بیدار و زنده ما در برابر ابرقدرت‌ها انجامید.	برخلاف تصور و خواست فتنه انگیزان و جنگ افروزان، همه توطئه‌ها و جنگ‌ها به اتحاد و یکپارچگی ملت بیدار و زنده ما در برابر ابرقدرت‌ها انجامید (همان، ج ۱۳: ۲۴۴).
مظلومیت خویش و ستم متجاوزان را ثابت نموده‌ایم.	ما مظلومیت خویش و ستم متجاوزان را در جنگ ثابت نموده‌ایم (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
برای ملت ما سلحشوری، قدرتمندی و بیداری بار آورد.	قدرت اسلام است که یک مملکت را یکپارچه برضد آن‌ها به راه می‌اندازد؛ بسیج می‌کند... این هم یکی از برکاتی بود که از این جنگ تحمیلی بر آن‌ها ننگ بار آورد و برای ملت ما سلحشوری، قدرتمندی و بیداری (همان، ج ۱۳: ۳۳۱).
ابتهت دو ابرقدرت شرق و غرب را شکستیم.	ما در جنگ ابتهت دو ابرقدرت شرق و غرب را شکستیم (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
چنین مردم را به هم نزدیک و مهربان نمود.	یکی از الطاف الهی و برکات جنگ است که این چنین مردم را به هم نزدیک و مهربان نموده و در غم شادی یکدیگر شریک ساخته است (همان، ج ۱۶: ۲۸۴).
نظام‌های فاسد در مقابل اسلام احساس ذلت کنند.	جنگ ما موجب شد که تمامی سردمداران نظام‌های فاسد در مقابل اسلام احساس ذلت کنند (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
انسجام و قدرت ارتش شجاع و سپاه پاسداران غیور و سایر قوای نظامی و ملی اسلامی ما بیش از سال‌های پیش است.	بحمدالله تعالی این جنگ تحمیلی موجب انسجام هرچه بیشتر ملت رزمنده ما گردید... انسجام و قدرت ارتش شجاع و سپاه پاسداران غیور و سایر قوای نظامی و ملی اسلامی ما بیش از سال‌های پیش است (همان، ج ۱۴: ۲۵۱).
علیه ابرقدرت‌ها سالیان سال می‌توان مبارزه کرد.	ما در جنگ به مردم جهان و خصوصاً مردم منطقه نشان دادیم که علیه تمامی قدرت‌ها و ابرقدرت‌ها سالیان سال می‌توان مبارزه کرد (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).
همه اقشار آن به هم پیوسته و ید واحد شده‌اند و با اتکال به قدرت الهی در مقابل همه ایستادند.	شکر خدای متعال را که با دست عنایت خود تحولی در این ملت عظیم‌الشان ایجاد فرمود که همه اقشار آن به هم پیوسته و ید واحد شده‌اند و با اتکال به قدرت الهی در مقابل همه ایستاده و از این هیاهو و چنگ و دندان نشان دادند به خود هراس راه نمی‌دهند و هر روز مصم‌تر و مهی‌تر برای دفاع از آرمان‌های اسلامی هستند (همان، ج ۱۸: ۴۶۹).
صنایع نظامی ما از رشد آن چنانی برخوردار شد.	تنها در جنگ بود که صنایع نظامی ما از رشد آن چنانی برخوردار شد (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).

امروز ارتش ما سپاه ما، بسیج ما، عشایر ما و ملت ما چه در جبهه، چه در خارج جبهه فعالند و متحرک و در مقابل همه ناگواری‌ها ایستادند و جنگ را برای خودشان گوارا می‌دانند (همان، ج ۱۵: ۴۰۰).	در مقابل همه ناگواری‌ها ایستادند.
از اموری که در این جنگ پیش آمد برای ما این بود که به واسطه شجاعت سربازان دلیر ما و شجاعت ملت بزرگ ما که توانست این مطلب را تثبیت کند که کسی نمی‌تواند به این مملکت رخنه کند و کسی نمی‌تواند آسیب به این کشور برساند (همان، ج ۱۵: ۴۰۱).	کسی نمی‌تواند به این مملکت رخنه کند و کسی نمی‌تواند آسیب به این کشور برساند.
ما همه این موفقیت‌ها را در صحنه‌های سیاسی و نظامی رهین همت مردم و استقامت رزمندگان هستیم (همان، ج ۲۰: ۳۲).	موفقیت‌ها را در صحنه‌های سیاسی و نظامی رهین رزمندگان هستیم.
جنگ ما کمک به فتح افغانستان را به دنبال داشت، جنگ ما فتح فلسطین را به دنبال خواهد داشت (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).	جنگ ما کمک به فتح افغانستان و فلسطین خواهد کرد.
امروز ایران یکپارچه تحرک است، یکپارچه فعالیت است، یکپارچه هوای عشق به شهادت و هوای عالم غیب است (همان، ج ۱۵: ۴۰۲).	یکپارچه هوای عشق به شهادت و عالم غیب است.
صدای اسلام خواهی آفریقا از جنگ هشت ساله ماست (همان، ج ۲۱: ۲۸۳).	اسلام‌خواهی آفریقا از جنگ هشت ساله ماست.

۵-۲) مرحله دوم (گام‌های سوم و چهارم)

بر اساس الگوریتم پژوهش، در گام سوم مضامین پایه به مضامین سازمان دهنده تبدیل گردید؛ سپس در گام چهارم بر مبنای مضامین سازمان دهنده، کشف مضامین فراگیر صورت گرفت. فرایند صورت گرفته در این مرحله، به شرح جدول شماره ۶، است.

جدول شماره ۶: تبدیل مضامین پایه‌ای به مضامین سازمان دهنده و فراگیر

مضمون پایه‌ای	مضمون سازمان‌دهنده	مضمون فراگیر
برای ملت ما سلحشوری، قدرتمندی و بیداری بار آورد	بیداری و قدرتمندی	مخبره برکات
پیشرفته و مدرن نظامی...بدون هیچگونه کمک خارجی دست یافتیم	توسعه و پیشرفت	
باید روی پای خود بایستیم	خودباوری	
صنایع نظامی ما از رشد آن چنانی برخوردار شد	رشد صنایع نظامی	
چنین مردم را به هم نزدیک و مهربان نموده است	همدلی و همزبانی	
کسی نمی‌تواند به این مملکت رخنه کند و کسی	دفع رخنه و آسیب	

		نمی‌تواند آسیب به این کشور برساند
	رسوایی مدعیان دروغین هنر	در راه پیروزی اسلام عزیز تمام مدعیان هنر بی درد را رسوا نمودند
	ارتقاء آمادگی	اگر روزی دولت ایران بخواهد شر آن‌ها را بکند، با یک یورش همه آن‌ها را از بین می‌برد.
	انسجام نیروهای مسلح	انسجام ارتش و سپاه پاسداران و سایر قوی نظامی و ملی اسلامی ما بیش از گذشته است.
	تقویت حس برادری ملت	حس برادری و وطن دوستی را در مردمان بارور کردیم
برکات منطقه‌ای	بیداری شبه قاره هند	جنگ بیداری پاکستان و هندوستان را به دنبال داشت
	فتح افغانستان و فلسطین	جنگ ما کمک به فتح افغانستان و فلسطین را به دنبال داشته و خواهد داشت
	موفقیت همه‌جانبه	موفقیت‌ها در صحنه‌های سیاسی و نظامی را رهین رزمندگان هستیم
	غلبه برابری قدرت‌ها با حداقل‌ها	در حین حالی که یک جمعیت کمی هستیم، لکن توانایی مقابله با هر قدرتی را داریم
برکات جهانی	مبارزه علیه ابرقدرت‌ها	علیه ابرقدرت‌ها سالیان سال می‌توان مبارزه کرد
	شکستن ابهت ابرقدرت‌ها	ابهت دو ابرقدرت شرق و غرب شکسته شد
	وحدت در مقابل ابرقدرت‌ها	به یکپارچگی ملت بیدار و زنده ما در برابر ابرقدرت‌ها انجامید
	روسیاهی دشمنان	دشمنان ما را در دنیا روسیاه کرد
	اثبات مظلومیت و ستم	مظلومیت خویش و ستم متجاوزان را ثابت نموده‌ایم
	رسوایی جهانخواران	رسوایی جهانخواران و وابستگان و پیوستگان به آنان بیشتر و واضح‌تر می‌شود
	ذلت نظام‌های فاسد	نظام‌های فاسد در مقابل اسلام احساس ذلت کنند
	شناخت دوست و دشمن	در جنگ پرده از چهره تروریز جهانخواران کنار زدیم... و دوستان و دشمنانمان را شناخته‌ایم
ترویج شعار و آرمان‌ها (اثبات جهان شمولی اسلام)	صدور اسلام	همه ملت‌های ضعیف را به خودش معطوف کرده و اسلام در سراسر جهان صادر شده است
	آشکار شدن قدرت اسلام	قدرت اسلام، جمهوری اسلامی، ... آشکارتر و روز افزون‌تر می‌گردد

توکل برخداوند	همهٔ اقشار به هم پیوسته و ید واحد شده‌اند و با اتکال به قدرت الهی در مقابل همه ایستادند
ترویج اسلام انقلابی	روح اسلام انقلابی در پرتو جنگ تحقق یافت
استقامت	در مقابل همهٔ ناگوارای‌ها ایستادند
اسلام‌خواهی آفریقا	صدای اسلام‌خواهی آفریقا از جنگ هشت ساله ماست.
عشق به شهادت و غیب	یکپارچه هوای عشق به شهادت و هوای عالم غیب است
بروز شجاعت ملت	شجاعتی که در باطن انسان است بروز می‌دهد و تحرک برای انسان حاصل می‌شود
علاقه به اسلام‌شناسی	علاقه به اسلام‌شناسی در کل جهان از جنگ هشت ساله ماست
صدور انقلاب	ما در جنگ انقلابمان را به جهان صادر و ریشه‌های آن را محکم کردیم
توسعهٔ معنویت	بالتر از آن پیروزی بر نفس که برای جوان‌های ما در قشر وسیعی حاصل شده است

در گام پایانی، خبرگان وضعیت هر مضمون را بر اساس پرسشنامه با طیف چهار^۱ قسمتی لیکرتی تعیین نمودند که نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق فرمول CVI به شرح جدول شماره ۷، درآمد.

جدول شماره ۷: CVI مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر

مضمون سازمان دهنده	فراوانی	CVI	مضامین فراگیر	CVI	CVI کل
مبارزه علیه ابرقدرت‌ها	۱۰	۰/۹	برکات دفاعی	۰/۸۶	۰/۸۶
شکستن ابهت ابرقدرت‌ها	۱۰	۰/۸			
وحدت در مقابل ابرقدرت‌ها	۱۰	۰/۹			
روسیاهی دشمنان	۱۰	۰/۹			
اثبات مظلومیت	۱۰	۰/۹			

۱. «مربوط نیست» با عدد ۱ «نسبتاً مرتبط است» با عدد ۲ «مربوط است» با عدد ۳ «کاملاً مرتبط است» با عدد ۴ مشخص گردید.

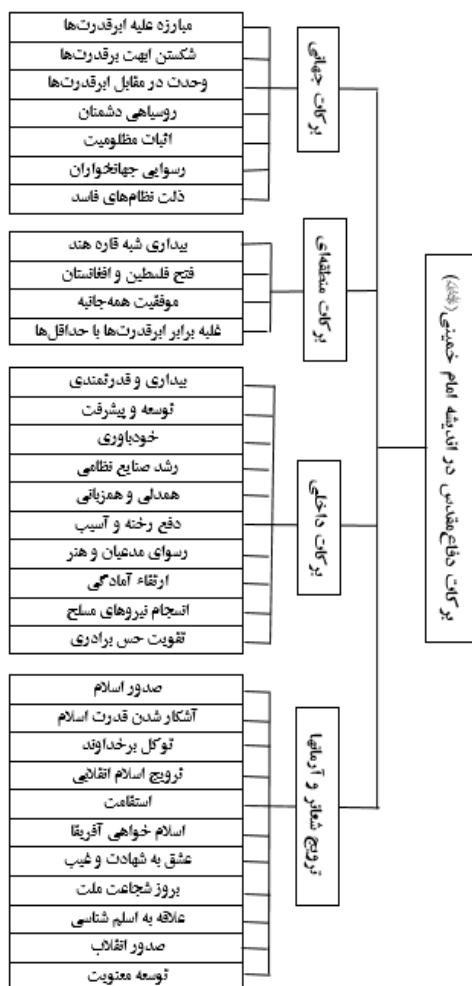
	۰/۸۷	برکات منطقه‌ای	۰/۸	۱۰	رسوایی جهانخواران
			۰/۸	۱۰	ذلت نظام‌های فاسد
			۰/۸	۱۰	بیداری شبه قاره هند
			۰/۹	۱۰	فتح فلسطین و افغانستان
			۰/۹	۱۰	موفقیّت همه جانبه
	۰/۸۴	برکات داخلی	۰/۹	۱۰	غلبه برابر ابرقدرت‌ها با حداقل‌ها
			۰/۸	۱۰	بیداری و قدرت‌مندی
			۰/۹	۱۰	توسعه و پیشرفت
			۰/۹	۱۰	خودباوری
			۰/۸	۱۰	رشد صنایع نظامی
			۰/۸	۱۰	هم‌دلی و هم‌زبانی
			۰/۸	۱۰	دفع رخنه و آسیب
			۰/۹	۱۰	رسوایی مدعیان دورغین هنر
			۰/۹	۱۰	ارتقاء آمادگی
	۰/۸۶	ترویج آرمان‌ها و شعارها	۰/۸	۱۰	انسجام نیروهای مسلح
			۰/۸	۱۰	تقویت حس برادری
			۰/۹	۱۰	صدور اسلام
			۰/۹	۱۰	آشکار شدن قدرت اسلام
			۰/۸	۱۰	توکل بر خداوند
۰/۸			۱۰	ترویج اسلام انقلابی	
۰/۹			۱۰	استقامت	
۰/۹			۱۰	اسلام خواهی آفریقا	
۰/۹			۱۰	عشق به شهادت و غیب	
۰/۹			۱۰	بروز شجاعت ملت	
۰/۸			۱۰	علاقه به اسلام شناسی	
۰/۸	۱۰	۰/۸	۱۰	صدور انقلاب	
		۰/۹	۱۰	توسعه معنویت	

ارقام مندرج در جدول شماره ۶، پیرامون مضامین ۳۲گانه سازمان دهنده بین ۰/۸ تا ۰/۹ برای مضامین فراگیر بین ۰/۸۴ تا ۰/۸۷ و برای مضمون کل ۰/۸۶ تعیین گردید. نظر به

اینکه حداقل ضریب قابل قبول ۰/۷۹ است، مطابق با محاسبات انجام شده ضریب محتوای CVI پژوهش ۰/۸۶ تعیین گردید که نشان دهنده روایی بالا و قابل قبول است. برای پایی نیز با استفاده از روش کنترل، محقق متن تدابیر و رهنمودهای امام^(ره) را چندین مرتبه مرور نموده تا بتواند مضامین چهارگانه را احصا نماید. بر اساس فرایند صورت گرفته شبکه مضمون پژوهش به شرح زیر ترسیم گردید:

نمودار شماره ۱: شبکه مضمونی برکات دفاع مقدس در اندیشه دفاعی امام خمینی^(ره)

منبع: نگارنده

بنابراین مضامین فراگیر برکات دفاع مقدس در اندیشه دفاعی امام^(ره) در چهار بخش قابل تبیین است. در بخش نخست، برکات بین‌المللی دفاع مقدس است که با ظرفیت‌هایی همچون شکسته شدن ابهت ابرقدرت‌ها، اثبات مظلومیت خویش و ستم متجاوزان، ارائه الگوی مبارزه علیه ابرقدرت‌ها، رسوایی جهانخواران برای نظام اسلامی در صحنه جهانی و بر حفظ و توسعه آن تأکید مضاعف دارد. در بخش دوم، برکات منطقه‌ای دفاع مقدس، با ظرفیت‌هایی همچون بیداری شبه قاره‌ها، ایجاد شرایط فتح افغانستان و فلسطین و موفقیت همه‌جانبه، زمینه اتحاد و همدلی که مورد تأکید آموزه‌های دینی است و... را فراهم نمود. برکات داخلی دفاع مقدس، سومین بخش از نتایج پژوهش است که قدرت‌مندی و بیداری ملت، ایستادگی ملت روی پای خود، حس برادری و وطن‌دوستی، رشد صنایع نظامی و آسیب‌ناپذیری نظام را ایجاد و بر حفظ و توسعه آن تأکید مضاعف دارد. در پایان ترویج شعائر و آرمان‌های انقلاب اسلامی (جهان‌شمولی اسلام) مورد تأکید است که در این مضمون بر سه بُعد اصلی برکات و دستاوردها یعنی همبستگی و پیوستگی و ید واحد شدن مسلمانان، تحکیم ریشه‌های انقلاب اسلامی و صدور آن به جهان و اسلام‌خواهی آفریقا و علاقه به اسلام‌شناسی جهان از برکات دفاع مقدس در جهان شمولی اسلام است.

نتیجه‌گیری

دفاع مقدس گنجینه گران‌بها و الگوی مجاهدت، ایثار، معرفت، بصیرت، شجاعت، مظلومیت، لیاقت، درایت و... است که لزوم توجه به ابعاد و زوایای گوناگون آن از اهمیت فراوانی برخوردار است. در این پژوهش پس از مطالعه در اندیشه دفاعی امام‌خمينی^(ره) پیرامون برکات دفاع مقدس با روش تحلیل مضمون، چهار مضمون فراگیر برکات و یا دستاورد ترویج شعائر و آرمان‌ها و دستاوردهای جهانی، منطقه‌ای و داخلی احصاء گردید. هر یک از این برکات با الگو از فرهنگ علوی و عاشورایی ظرفیت‌ها و فرصت‌هایی را برای جهان اسلام و نظام اسلامی ایجاد کرد که منجر به امنیت پایدار در فرایند تحقق اهداف گردید. نماد این تحول، بیداری اسلامی و گرایش جهانی به اسلام و از جمله مصادیق آن در شکل‌گیری راهپیمایی عظیم اربعین به عنوان ژئوپلیتیک شیعه و شکل‌گیری هسته مقاومت در عراق، افغانستان، لبنان، سوریه، فلسطین و یمن است. برکات بین‌المللی دفاع مقدس با ظرفیت‌هایی

همچون شکسته شدن ابهت ابرقدرت‌ها، برکات منطقه‌ای دفاع مقدس، با ظرفیت‌هایی همچون اتحاد و همدلی مسلمانان، برکات داخلی دفاع مقدس با حس برادری، وطن‌دوستی و خودباوری و ترویج شعائر و آرمان‌های انقلاب اسلامی که موجی از اسلام‌خواهی از جمله در آفریقا را فراهم ساخته، از نتایج این پژوهش است که نشان از درک عمیق امام‌خمينی^(ره) از واقعیت‌های نظام جهانی و مسایل اسلامی و ملی دارد. لذا شناخت آنچه مورد تأکید ایشان بوده و کاربست آن در سياست‌گذاری‌های داخلی و بین‌المللی از اهمیت شایانی برخوردار است.

کتابنامه

- قرآن کریم (۱۳۷۶). مترجم الهی قمشهای، قم: لقاء.
- احمدی، سید علی اکبر، حسن درویشی، محمدجواد سبحانی فر و حامد فاضلی کبریا (۱۳۹۳). طراحی و تبیین الگوی مفهومی شایستگی های منابع انسانی، در نهج البلاغه با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون ISM، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال هفدهم، شماره ۶۴، صص ۵۵-۲۷.
- امام خمینی (ره) (۱۳۷۸). وصیت نامه الهی - سیاسی (صحیفه انقلاب)، تهران: احیاء کتاب.
- امام خمینی (ره) (۱۳۶۹). صحیفه نور، جلد های ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار.
- امام خاмене‌ای (مدظله)، سیدعلی، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری، فایل بازیابی در: <http://www.leader.ir>
- جاویدی، رقیه و غلامرضا بهروزی لک (۱۳۹۷). تحلیل مضمون محتوای مردم در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)، فصلنامه علوم سیاسی، شماره ۴، صص ۳۴-۷.
- خان احمدی، اسماعیل (۱۳۸۲). تحلیل دفاع مقدس، جزوه درسی دوره کارشناسی، تهران: نیروی زمینی سپاه.
- خان احمدی، اسماعیل (۱۳۹۴). اصول و قواعد اساسی رزم، تهران: نیروی زمینی سپاه.
- خان احمدی، اسماعیل (۱۳۹۵). نقش عراق در تهاجم احتمالی آمریکا به جمهوری اسلامی ایران و ارائه راهبرد دفاعی در قبال آن، رساله دکتری، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- خان احمدی، اسماعیل (۱۳۹۷). تحلیل مضمون چشم انداز انقلاب اسلامی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)، فصلنامه سیاست دفاعی، شماره ۱۰۵، صص ۱۹۹-۱۷۵.
- خان احمدی، اسماعیل (۱۳۹۹). تحلیل مضمون تشکیل و توسعه نیروی دریایی راهبردی در اندیشه دفاعی امام خاмене‌ای (مدظله)، نوشهر، دانشگاه علوم و فنون نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علمی آموزش علوم دریایی، شماره ۲۱، صص ۱۳۸-۱۲۵.
- دانشگاه امام حسین (ع) (۱۳۷۸). اصول و قواعد اساسی رزم، تهران: دانشگاه امام حسین (ع).
- دستی، محمد (۱۳۹۴). ترجمه نهج البلاغه، قم: موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع).

درخشه، جلال، اصغر افتخاری و محسن ردادی (۱۳۹۴). تحلیل مضمونی اعتماد در اندیشه

آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله)، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۲، صص ۷۲-۵۳.

درویشی، فرهاد و محمد فردی تازکنده (۱۳۹۳). بررسی اندیشه دفاعی امام خمینی (ره)، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۶، صص ۴۳-۱.

سمیعی، علی (۱۳۸۲). کارنامه توصیفی عملیات دفاع مقدس، تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.

شیروانی، علی (۱۳۹۱). ترجمه نهج البلاغه، قم: دفتر نشر معارف.

عابدی، جعفر، حسن تسلیمی، محمدسعید فقیهی و محمد شیخ‌زاده (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شمع مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی، فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، شماره ۲۵، صص ۱۹۸-۱۵۱.

عسگری، محمود (۱۳۸۹). چارچوب نظری اندیشه نظامی، ماهنامه مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره ۸۹، صص ۱۲۵-۱۴۱.

عمید، حسن (۱۳۷۷). فرهنگ فارسی، تهران: چاپخانه سپهر.

فیض‌الاسلام، سیدعلی نقی (۱۳۶۵). شرح نهج البلاغه، قم: فقیه.

قاضی میرسعید، علیرضا، حمیدرضا قرئوک‌زاده، حسین ولی‌وند زمانی، سیداصغر جعفری و ابوالفضل باقری (۱۳۹۵). تحلیل مضمون ساخت درونی قدرت نیروهای مسلح برای

جنگ آینده از منظر فرماندهی کل قوا (مدظله)، فصلنامه مدیریت نظامی، سال ۱۷، شماره ۴، صص ۱۰۰-۷۷.

قمی، شیخ عباس (۱۴۸۴). مفاتیح‌الجنان، ترجمه الهی قمشه‌ای، قم: محمد.

ماه‌پیکر، یاور (۱۳۹۵). فرهنگ و آموزش نظام، تهران: روناس.

مکارم‌شیرازی، ناصر و همکاران (۱۳۹۰). پیام امیرالمؤمنین شرح جدیدی بر نهج البلاغه، قم: علی ابن ابی‌طالب (ع).

یوسفی، رسول و بهرام اکبری (۱۳۹۶). تبیین بایسته‌های مدیران سیاسی مبتنی بر رهیافت مدیریت جهادی، فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۵، شماره ۲، صص ۹۲-۶۵.

Attride, Stirling J. (2001). Networks Thematic: An Analytic Tool for Qualitative Research, Qualitative Research, Vol. 1, No.3, pp. 385-405.

- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, Vol .3, No. 2, pp. 77-101.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, Canada: Thousand Oaks.
- King, N. & Horrocks, C. (2010). *Interviews in qualitative research*, London: Sage Publications Ltd.